

SOLAPUR UNIVERSITY, SOLAPUR

B.A. /B. Sc. Part III

English Compulsory

English Skills for Success

(Teaching Years 2015-2016, 2016-2017, 2017-2018)

SOLAPUR UNIVERSITY, SOLAPUR

Semester Pattern Syllabus.

B.A. III English (Special)

Paper – IV

Introduction to Literary Criticism

Teaching Years: 2015-16, 2016-17, 2017-18

Examinations: 2016, 2017, 2018.

Objectives:

1. To introduce and elaborate the basic concepts of literary criticism and literature.
2. To familiarize students with critical texts.
3. To enable students to read and appreciate literary texts critically.
4. To expose them to major trends in literary criticism.

Semester - V

Topics Prescribed:

A. Introduction to Art and Literature

1. What is art?
2. Distinction between Mechanical Arts and Fine Arts.
3. Literature as Fine Arts.
4. Nature of Literature (Definitions and characteristics)
5. Function of Literature.

B. Principles of Literary Criticism

1. Definition of criticism.
2. Nature of criticism.
3. Function of criticism.
4. Qualifications of a good critic.

C. Critical Approaches to Literature

1. Biographical Approach to Literature.
2. Psychological Approach to Literature.
3. Sociological Approach to Literature.

D. Literary and critical Terms/Concepts

1. Metaphor, Simile
2. Symbol, Imagery, Conceit, Oxymoron
3. Denotation and Connotation
4. Irony, Satire, Hyperbole, Parody
5. Alliteration, Humour, Onomatopoeia
6. Genre: Drama, Novel, Epic, Short-Story
7. Poetic Diction: Slang, archaic language, colloquial language
(dialect)

Text Books/ Reference Books:

1. Rene. Wellek and Austen Warren. Theory of Literature. Penguin Books Publicatin, 1985.
2. W.H. Hudson. An Introduction to the Study of Literature. George G. Harrap and Co. Press. London.
3. David Diaches. Critical Approaches to Literature. Orient Blackswarn, 1984.
4. Wilfred L. Guern. A Handbook of Critical Approaches to Literature., Oxford University Press, 1999.
5. Ashok Thorat, Kumar Iyer, Vilas Salunke. A Spectrum oif Literary Criticism. Frank Bros. and Co. Ltd., 2001.
6. M.H. Abrahm, Geoffery Galt Harpham, Dictionary of Literary Terms and Literary Theory.
7. Cleanth Brooks and Wimsatt, A Short History of Literary criticism
8. Niicholas, Stephen (Ed.) Rene Wellek, Concepts of Criticism' Yale University Press, 1962.
9. Cleanth Brooks, Understanding Poetry.

Semester – VI

- A. Aristotle – ‘Poetics’
  - 1. Theory of Imitation
  - 2. Theory of Catharsis
- B. William Wordsworth – ‘A Preface to Lyrical Ballads’
- C. Sydney – ‘Apology for Poetry’
- D. T.S. Eliot – ‘Tradition and Individual Talent’
- E. I.A. Richard – ‘The Four Kinds of Meaning’
(From Practical Criticism (1929))
- F. Practical criticism
Critical appreciation of a poem with the help of the question below.

Texts Prescribed:

- 1. Ingram By Water, ‘Aristotle’s Poetics’
- 2. Humphrey House, ‘Aristotle’s Poetics’
- 3. T.S. Dorsch, ‘Aristotle/ Horace/ Longinus: Classical Literary Criticism, Penguin Classic.
- 4. Ernest Chickera and D.J. Enright, eds., ‘English Critical Texts’, London. Oxford University Press, McMillan, 1962.
- 5. I. A. Richards, ‘Practical Criticism: A Study of Literary Judgement’, UBS. Publisher, New delhi, 2002.
- 6. David Lodge, ed, ‘Modern Criticism and Theory’, London, Longman, 1988.

SOLAPUR UNIVERSITY, SOLAPUR

Semester Pattern Syllabus

B.A.III English Special

Paper No. V

British Literature

Teaching Years : 2015-16, 2016-17, 2017-18

Examinations: 2015-16, 2016-17, 2017-18

Objectives:

1. To acquaint the students with major forms of British Literature.
2. To introduce various movements and major contributions to British literature.
3. To enhance literary, linguistic and aesthetic competence of the students.

Semester V

Survey topics:

1. Shakespearean Tragedy
2. Victorian Novel

Poetry:

1. Edmund Spenser: 'Epithalamion'
2. Andrew Marvell: 'To His Coy Mistress'
3. John Donne: 'Song'
4. Thomas Grey: 'Elegy Written in a Country Churchyard'
5. William Wordsworth: 'The Daffodils'
6. P.B. Shelley: 'Ozymandias'

Drama:

1. William Shakespeare: 'Hamlet'

Novel:

1. Charles Dickens: 'David Copperfield'

Semester VI

Survey Topics:

1. Features of Modern Poetry
2. Plays of Ideas

Poetry:

1. W. B. Yeats: 'Sailing to Byzantium'
2. Rudyard Kipling: 'For All We Have and We Are'
3. T.S. Eliot: 'Journey of the Magi'
4. Rupert Brooke: 'Soldier'
5. Dylan Thomas: 'Do not Go Gentle into That Good Night'
6. Wilfred Owen: 'Strange Meeting'

Drama:

1. Bernard Shaw: 'Pygmalion'

Novel:

1. James Joyce: 'Portrait of the Artist as a Young Man'

Reference Books:

0. Muir Kenneth and Schoenbaun ed. *A New Companion to Shakespeare Studies*.
Cambridge, CUP. 1975.
1. Esslin, Martin. *Theatre of the Absurd*. London: Eyre Espottiswood Ltd. 1961
2. Forster E. M. *Aspects of Novel*.
3. Daiches David . *A Critical History of English Literature Vol. I to IV*.

SOLAPUR UNIVERSITY, SOLAPUR

Semester Pattern Syllabus

B. A.- III English (Special)

Paper VI

Indian Writing in English

Teaching Years: 2015-2016, 2016-2017, 2017-2018

Examinations: 2016, 2017, 2018.

Objectives:-

1. To introduce undergraduate students to various phases of evolution in Indian writing in English and to familiarize them with ethos of India.
2. To acquaint students to pluralistic dimensions of this literature and sensitize them to value system it upholds.
3. To introduce the students the different themes, styles, genres as reflected in poetry, drama and fiction prescribed.

Semester –v

I Survey Topics:-

- 1 Indianness in Indian Writing in English (with special reference to texts prescribed)
- 2 Salient features of Post- Independence Indian English Novel.

II Poems Prescribed:-

- 1 R. Parthasarathy ----- River, once
- 2 Arun Kolatkar ----- Irani Restaurant Bombay
- 3 Shiv K. Kumar ----- A Letter from New York
- 4 Jayant Mahapatra -----A Rain of Rites

- 5 Dr Gieve Patel ----- On Killing a Tree
- 6 A.K. Mehrotra ----- The Night has passed.

III Drama:-

1. Girish Karnad - Taledanda
(From collected plays of Girish Karnad VI.2 OUP.)

IV Fiction:-

1. Gita Hariharan --- The Thousand Faces of Night
(Penguin Books—1992)

SEMESTER VI

I Survey Topics:-

1. General Trends in Modern Indian Drama In English
2. General Trends in Post- modern Indian English Novels

II Poems Prescribed:-

- 1) Agha shahid Ali ----- Postcard from Kashmir
- 2) Dilip Chitre ----- Ode to Bombay
- 3) Gauri Deshpande ----- The Female of the Species.
- 4) Eunice De Souza ----- Feeding the poor at Christmas.
Forgive me, mother.

- 5) Manohar Shetty ----- Animal Planet .
- 6) Imtiaz Dharkar ----- Minority.

III Drama:-

- 1) Mahesh Elkunchwar ----- ‘Old Stone Mansion’.
(Wada Chirebandi)
(Trans. By Kamal Sanyal – Seagul Books, 1989)

IV Fiction:-

- 1) Zumpa Lahiri ----- ‘The Namesake’
(Houghton Mifflin Harcourt, 2003)

References:-

- 1) K.R. Srinivas Iyengar - Indian Writing in English
- 2) M. K. Naik -- History of Indian English Literature
(Sahitya Akademi)
- 3) Bruce King—Modern Indian Poetry in English.
(OUP, New Delhi – 1987)
- 4) Viney Kirpal – The New Indian Novel in English.
- 5) K.S. Ramamurthi – Rise of Indian Novel in English
(Sterling Pub. New Delhi 1987)
- 6) K. M. Bhatnagar—Indian Writing in English. Vol 5,6,7.
- 7) B.K. Das (edi)--- New Readings in Indian English Literature.
- 8) Dr. Basavraj Naikar--- Indian English Literature
(Atlantic 2007)
- 9) Makrand Paranjape – Indian Poetry in English
(Macmillan, Madras 1993)
- 10) Natesan Sharda Iyer – Musings on Indian Writing
(Sarup and Sons)
- 11) Kaustav Chakraborty--- Indian drama in English.
(PHI, New Delhi –2011)
- 12) Dr. Upase S.S. ---- Power in Karnad’s Plays
(India-Indo Tech 2012)

SOLAPUR UNIVERSITY, SOLAPUR

Semester Pattern Syllabus

B. A. – III English Special

Paper VII

Literatures in English

Teaching years: 2015-16, 2016-17, 2017-18

Examinations: 2016, 2017, 2018

Objectives:

- To develop a clear grasp of the key concepts of world literature
- To expose students to alternative literature produced in the world
- To provide an exposure to various forms of literature
- To familiarize the student with the rich and complex literary tradition of the world
- To understand and respond to literary texts in different periods and cultures

Semester V

Survey Topics: Third World Literature
African Theatre

Novel: Tahmima Anam: *A Golden Age*

Play: Ngugi Wa Thiong'O: *I Will Marry When I Want*

Poetry:

Ana Blandiana:	I Glide, I Glide
Julia Fiedorczuk:	Relentlessly Craving
Niyi Osundare:	Hole in the Sky
Lawsib Fusao Inada:	Eating Noodles
Ketty Nivyadandi:	Little Men
Samiya Bashir:	White Body Radiation

Shakeel Badayuni: Ghazal
Clemens Setz: The Theory of Literature

Semester VI

Survey Topics: Post Colonial Literature
Theatre of the Absurd

Novel: Nadine Gordimer: *A Guest of Honour*

Play: Samuel Beckett: *Endgame*

Short Story:

Saki: *The Open Window*
Gorky: *Twenty Six Men and a Girl*
Earnest Hemingway: *Hills Like White Elephants*
Leo Tolstoy: *How Much Land Does a Man Need?*
Premchand: *The Shroud*
Arthur Canon Doyle: *Boscombe Valley Mystery*

Reference Books:

Gandhi, Leela. *Postcolonialism*
How to Read Short Story, Yashwantrao Chavan Maharashtra Open University,
Nashik, (B. A. II Eng 214 Course Book)
Stories of Ourselves. The University of Cambridge International Examinations.
Anthology of Short Stories in English
Hinchcliff. *The Absurd World Literature Today*, Issue No. Nov- Dec. 2010, Sept.
2013, March 2014, Sept. 2014, Nov. 2014

SOLAPUR UNIVERSITY, SOLAPUR

Semester Pattern Syllabus

B. A. III English Special

Paper VIII

Introduction to the Structure and Function of Modern English

Syllabus

(Teaching Years 2015-2016, 2016-2017, 2017-2018)

Semester V

Teaching Components:

1. Words

1.1 Open and closed class words

1.2 Open class words: Noun (N), Adjective (Aj), Verb (V) and Adverb (Av)

1.3 Three Approaches to the study of open class words

1.3.1 Semantic Approach

1.3.2 Structural Approach

1.3.3 Functional Approach

1.4 Closed Word Classes: Determiners (d), Pronouns (pn), Enumerators (e), Prepositions (p), Conjunctions (cj), Operator Verbs (v), Interjections (ij) and particles.

2. Phrases

2.1 Kinds of Phrase (Main Phrase and Subordinate Phrase)

2.2 NP, VP, AjP, AvP, and PP

2.3 Analysis of phrases with form and function labels

3. Clauses

3.1 Clause Elements

3.2 Basic Clause Patterns

3.3 Characteristics of basic clause patterns

3.4 Types of Clause

3.4.1 Main clause and subordinate clause

3.4.2 Subordinate clause: finite, non-finite and verbless clause

3.4.3 Declarative, interrogative and imperative

3.4.4 Active and passive clause

Semester VI

4. Sentences

4.1 Kinds of sentences: simple and multiple

4.1.1 Multiple sentence: complex, compound and complex-compound sentence

4.2 Process of subordination and coordination

4.2.1 Subordination and its types: direct and indirect

4.3 Types of Subordinate clause: NCI, ACI, RCI, PCI and CCI

4.4 Coordination

4.5 Derived structures

4.5.1 Basic and derived structures

4.5.2 'Missing' elements

4.5.3 Split constituents

4.5.4 'Double analysis'

4.5.5 Style and transformation

5. Discourse Analysis

5.1 Dimensions of discourse: Mode, tenor and domain

5.2 Mode: speech and writing

5.3 Tenor: formal and informal

5.4 Domain (Register): journalism, advertising, science, literature, religion, law, conversation, military, commerce etc.

6. Organisation of Text: Cohesion

6.1 Text, Texture, Ties and Cohesion

6.2 Reference

6.3 Substitution

6.4 Ellipsis

6.5 Conjunction

Books Recommended:

1. Halliday M. A. K. and Ruqaiya Hasan. *Cohesion in English*. Hong Kong: Longman, 1976.
2. Leech, Geoffrey, Margaret Deuchar and Robert Hoogenraad. *English Grammar for Today*. London: Palgrave, 1982.
3. Quirk, Randolph, Greenbaum Sidney. *A University Grammar of English*. Hong Kong: Longman, 1993.
4. Sidney, Greenbaum, Randolph, Quirk. *A Student's Grammar of the English Language*. New Delhi: Pearson Education, 2009.
5. Sidney, Greenbaum. *Oxford English Grammar*. New Delhi: OUP, 2009.

सोलापुर विश्वविद्यालय, सोलापुर
तृतीय वर्ष कला (बी. ए. भाग - 3)

हिंदी (विशेष) प्रश्नपत्र क्र. 4

विशेष लेखक (Special Author): ओमप्रकाश वाल्मीकि

अध्यापन वर्ष : 2015-16, 2016-17, 2017-2018

परीक्षाएँ : 2015, 2016, 2017, 2018

❖ उद्देश्य :-

- 1) लेखक की बहुमुखी प्रतिभा से परिचित कराना।
- 2) लेखक के साहित्य से परिचित कराना।
- 3) लेखक की विचारधारा से परिचित कराना।
- 4) लेखक के निर्धारित ग्रंथों का सूक्ष्म आलोचनात्मक अध्ययन करना।
- 5) दलित विमर्श का सैद्धांतिक परिचय कराना।
- 6) लेखक की साहित्यिक विशेषताओं का परिचय कराना।

पाँचवा सत्र (Semester - 5)

❖ अध्ययनार्थ विषय :

- १) ओमप्रकाश वाल्मीकि का व्यक्तित्व।
- २) ओमप्रकाश वाल्मीकि के कथा- साहित्य में दलित - चेतना।
- ३) ओमप्रकाश वाल्मीकि के कहानी साहित्य की विशेषताएँ।

❖ पाठ्यपुस्तक

सलाम (कहानी संग्रह) : ओमप्रकाश वाल्मीकि

राधाकृष्ण प्रकाशन प्रा. लि., जी - 17, जगतपुरी, दिल्ली - 110051

प्रश्नपत्र का स्वरूप एवं अंक विभाजन

प्रश्न. 1.	बहुविकल्पी दस प्रश्न (पूरे पाठ्यक्रम पर)	10
प्रश्न. 2.	लघुत्तरी प्रश्न (दो या तीन वाक्यों में उत्तर अपेक्षित) (6 में से 5) (पूरे पाठ्यक्रम पर)	10
प्रश्न. 3.	ससंदर्भ व्याख्या (3 में से 2) (पूरे पाठ्यक्रम पर)	10
प्रश्न. 4.	दीर्घोत्तरी प्रश्न (अंतर्गत विकल्प के साथ) (पूरे पाठ्यक्रम पर)	10
प्रश्न. 5.	दीर्घोत्तरी एक प्रश्न (पूरे पाठ्यक्रम पर)	10

छठा सत्र (Sem. - 6)

❖ अध्ययनार्थ विषय :

- 1) दलित चेतना का स्वरूप ।
- 2) ओमप्रकाश वाल्मीकि का कृतित्व ।
- 3) ओमप्रकाश वाल्मीकि के साहित्य की प्रेरणा ।

❖ पाठ्यपुस्तक :

जूठन (आत्मचरित्र): ओमप्रकाश वाल्मीकि

राधाकृष्ण प्रकाशन प्रा. लि., जी- 17, जगतपुरी, दिल्ली -110051

प्रश्नपत्र का स्वरूप एवं अंक विभाजन

प्रश्न. 1.	बहुविकल्पी दस प्रश्न (पूरे पाठ्यक्रम पर)	10
प्रश्न. 2.	लघुत्तरी प्रश्न (दो या तीन वाक्यों में उत्तर अपेक्षित) (6 में से 5) (पूरे पाठ्यक्रम पर)	10
प्रश्न. 3.	ससंदर्भ व्याख्या (3 में से 2) (पूरे पाठ्यक्रम पर)	10
प्रश्न. 4.	दीर्घोत्तरी प्रश्न (अंतर्गत विकल्प के साथ) (पूरे पाठ्यक्रम पर)	10
प्रश्न. 5.	दीर्घोत्तरी एक प्रश्न (पूरे पाठ्यक्रम पर)	10

संदर्भ - ग्रंथ सूची

- 1) गोपाल राय : हिंदी कहानी का इतिहास, राजकमल प्रकाशन, नई दिल्ली
- 2) संपादक, विभूतिनारायण राय : कथा- साहित्य के सौ बरस, शिल्पायन, दिल्ली
- 3) अपेक्षा - संयुक्तांक 46-47, जनवरी से जून, 2014
- 4) संपादक, ज्ञानरंजन - पहल : पुस्तिका (कथा समय - दो) फरवरी - 2000, 102,
रामनगर, आधारतल, जबलपुर -

सोलापुर विश्वविद्यालय, सोलापुर

तृतीय वर्ष कला (बी. ए. भाग - 3)

हिंदी (विशेष) प्रश्नपत्र क्र. 5

साहित्यशास्त्र और समालोचना

अध्यापन वर्ष : 2015-2016, 2016-2017, 2017-2018

परीक्षाएँ : 2015, 2016, 2017, 2018

❖ उद्देश्य :

- 1) साहित्य सृजन का स्वरूप तथा उसकी सार्थकता का बोध कराना ।
- 2) काव्य रूपों का सामान्य परिचय कराना ।
- 3) साहित्य को समग्रता से समझने हेतु भारतीय तथा पाश्चात्य साहित्य सिद्धांतों और समालोचना के विविध प्रकारों का परिचय कराना ।
- 4) साहित्य की नवीन विधाओं का परिचय कराना ।
- 5) साहित्य के उपकरणों का परिचय कराना ।

पाँचवा सत्र (Semester- 5)

अध्ययनार्थ विषय :

(अ) (1) साहित्य : परिभाषा, तत्त्व, प्रेरणा तथा प्रयोजन (भारतीय तथा पाश्चात्य) ।

(2) शब्द-शक्ति : स्वरूप, शब्द-शक्ति के भेद - अभिधा, लक्षणा और व्यंजना

का सामान्य परिचय ।

(आ) काव्य-भेद : (1) महाकाव्य (भारतीय और पाश्चात्य तत्त्व) ।

(2) प्रगीत और उसकी विशेषताएँ।

(3) गज़ल।

(इ) गद्य-भेद : (1) नाटक - परिभाषा, पाश्चात्य तत्त्व।

(2) उपन्यास - परिभाषा, तत्त्व।

(3) कहानी - परिभाषा, तत्त्व।

(4) एकांकी - परिभाषा, तत्त्व।

(ई) अलंकार : (1) शब्दालंकार - अनुप्रास, यमक, श्लेष।

(2) अर्थालंकार - उपमा, रूपक, अतिशयोक्ति।

(परिभाषा तथा उदाहरण अपेक्षित है, उपभेद अपेक्षित नहीं हैं।)

प्रश्नपत्र का स्वरूप तथा अंक विभाजन

प्रश्न. 1.	बहुविकल्पी दस प्रश्न (पूरे पाठ्यक्रम पर)	10
प्रश्न. 2.	लघुत्तरी प्रश्न (दो या तीन वाक्यों में उत्तर अपेक्षित) [6 में से 5] (पूरे पाठ्यक्रम पर)	10
प्रश्न. 3.	टिप्पणियाँ लिखिए (3 में से 2) (पूरे पाठ्यक्रम पर)	10
प्रश्न. 4.	दीर्घोत्तरी प्रश्न (अंतर्गत विकल्प के साथ) (पूरे पाठ्यक्रम पर)	10
प्रश्न. 5.	दीर्घोत्तरी एक प्रश्न (पूरे पाठ्यक्रम पर)	10

छठा सत्र (semester – 6)

❖ अध्ययनार्थ विषय :

(अ) साहित्य के उपकरण : (1) बिंब (2) प्रतीक (3) मिथक (4) फंतासी का सामान्य

परिचय

(आ) आलोचना :

- 1) आलोचना की परिभाषा, स्वरूप।
- 2) आलोचक के गुण।
- 3) आलोचना के नये प्रवाह : समाजशास्त्रीय आलोचना, मार्क्सवादी आलोचना, स्त्री- विमर्श, दलित- विमर्श।

(इ) आत्मकथा, जीवनी, साक्षात्कार, रेखाचित्र, रिपोर्टाज का सामान्य परिचय।

(ई) रस :

- (1) रस का अर्थ एवं परिभाषा।
- (2) रस के अंगों का सामान्य परिचय।
- (3) रस के भेद - शृंगार, वीर, करुण, अद्भुत, भयानक, रौद्र, बीभत्स, हास्य, शांत

(उ) छंद -

- (1) मात्रिक - दोहा, सोरठा तथा चौपाई।
- (2) वर्णिक - इंद्रवज्रा, शिखरिणी तथा मंदाक्रांता (परिभाषा और उदाहरण अपेक्षित है, उपभेद अपेक्षित नहीं।)

प्रश्नपत्र का स्वरूप तथा अंक विभाजन

प्रश्न. 1.	बहुविकल्पी दस प्रश्न (पूरे पाठ्यक्रम पर)	10
प्रश्न. 2.	लघुत्तरी प्रश्न (दो या तीन वाक्यों में उत्तर अपेक्षित) [6 में से 5] (पूरे पाठ्यक्रम पर)	10
प्रश्न. 3.	टिप्पणियाँ लिखिए (3 में से 2) (पूरे पाठ्यक्रम पर)	10
प्रश्न. 4.	दीर्घोत्तरी प्रश्न (अंतर्गत विकल्प के साथ) (पूरे पाठ्यक्रम पर)	10
प्रश्न. 5.	दीर्घोत्तरी एक प्रश्न (पूरे पाठ्यक्रम पर)	10

संदर्भ - ग्रंथ सूची :

- 1) काव्यशास्त्र : भगीरथ मिश्र
- 2) शास्त्रीय समीक्षा के सिद्धांत भाग -1,2 - डॉ.गोविंद त्रिगुणायत
- 3) भारतीय एवं पाश्चात्य काव्य सिद्धांत - डॉ. गणपतिचंद्र गुप्त
- 4) भारतीय एवं पाश्चात्य काव्यशास्त्र की रूपरेखा - डॉ. तेजपाल चौधरी
- 5) साहित्यशास्त्र : डॉ. चंद्रभानु सोनवणे
- 6) साहित्यशास्त्र - डॉ. संजय नवले (दिव्य प्रकाशन, कानपुर)
- 7) हिंदी का साहित्यशास्त्र - (संपादक) डॉ. रामकृष्ण कौशिक, डॉ. कृष्णचंद्र गुप्त
- 8) साहित्य विवेचन - सुमन मलिक
- 9) काव्य के तत्त्व - देवेन्द्रनाथ शर्मा
- 10) दलित साहित्य का सौंदर्यशास्त्र - रमणिका गुप्ता, वाणी प्रकाशन, दिल्ली
- 11) अब्राहमणी साहित्याचे सौंदर्यशास्त्र - शरद पाटील (मराठी)
- 12) भारतीय साहित्यशास्त्र - डॉ. विठ्ठल भालेराव, अभिजित प्रकाशन, लातूर
- 13) दलित साहित्य का सौंदर्यशास्त्र - ओमप्रकाश वाल्मीकि, राधाकृष्ण प्रकाशन प्रा.
लि., जी. 17 जगतपुरी दिल्ली
- 14) भारतीय एवं पाश्चात्य काव्यशास्त्र - डॉ. ज्ञानराज गायकवाड
- 15) काव्यशास्त्र : विविध आयाम - डॉ. मधु खराटे, विद्या प्रकाशन, कानपुर

सोलापुर विश्वविद्यालय, सोलापुर
तृतीय वर्ष कला (बी. ए. भाग - 3)

हिंदी (विशेष) प्रश्नपत्र क्र. 6

हिंदी साहित्य का इतिहास (सन 2000 तक)

अध्यापन वर्ष : 2015-2016, 2016-2017, 2017-2018

परीक्षाएँ : 2015, 2016, 2017, 2018

❖ उद्देश्य :

- १) हिंदी साहित्य की दार्शनिक पूर्वपीठिका से परिचित कराना।
- २) हिंदी साहित्य के इतिहास का परिचयात्मक अध्ययन।
- ३) हिंदी साहित्य के इतिहास की कालजयी रचना तथा रचनाकारों का सामान्य परिचय।
- ४) हिंदी साहित्य के इतिहास के कालानुरूप विकास का अध्ययन।

पाँचवा सत्र (Semester- 5)

❖ अध्ययनार्थ विषय :

- अ) १) हिंदी साहित्य की दार्शनिक पूर्वपीठिका: वैदिक दर्शन, बौद्ध दर्शन, जैन दर्शन, इस्लाम दर्शन का सामान्य परिचय।
- २) हिंदी साहित्य का कालविभाजन तथा नामकरण।

आ) आदिकाल :

- १) आदिकाल की सामाजिक एवं राजनीतिक परिस्थितियाँ।

२) रासो शब्द की व्युत्पत्ति और रासो काव्य की विशेषताएँ।

३) प्रतिनिधि रचनाकार एवं रचनाओं का परिचय।

क) रचनाकार - अमीर खुसरो, विद्यापति।

ख) रचनाएँ - पृथ्वीराज रासो, बीसलदेव रासो।

इ) भक्तिकाल :

१) भक्तिकाल की सामाजिक एवं राजनीतिक परिस्थितियाँ।

२) निर्गुण भक्ति काव्यधारा - (क) ज्ञानाश्रयी शाखा

(ख) प्रेमाश्रयी शाखा

३) सगुण भक्ति काव्यधारा - (क) राम भक्ति शाखा

(ख) कृष्ण भक्ति शाखा

४) प्रमुख रचनाकार एवं रचनाओं का सामान्य परिचय-

रचनाकार : कबीर, रैदास, जायसी, तुलसीदास, सूरदास, मीराँबाई।

रचनाएँ : पद्मावत, रामचरितमानस, सूरदास का भ्रमरगीत।

प्रश्नपत्र का स्वरूप तथा अंक विभाजन

प्रश्न. 1.	बहुविकल्पी दस प्रश्न (पूरे पाठ्यक्रम पर)	10
प्रश्न. 2.	लघुत्तरी प्रश्न (दो या तीन वाक्यों में उत्तर अपेक्षित) 6 में से 5 (पूरे पाठ्यक्रम पर)	10
प्रश्न. 3.	टिप्पणियाँ लिखिए (3 में से 2) (पूरे पाठ्यक्रम पर)	10
प्रश्न. 4	दीर्घोत्तरी प्रश्न (अंतर्गत विकल्प के साथ) (पूरे पाठ्यक्रम पर)	10
प्रश्न. 5.	दीर्घोत्तरी एक प्रश्न (पूरे पाठ्यक्रम पर)	10

छठा सत्र (Semester . 6)

ई) रीतिकाल :

- 1) सामाजिक एवं राजनीतिक परिस्थितियाँ ।
- 2) रीतिकालीन साहित्य की विशेषताएँ ।
- 3) प्रमुख रचनाकारों का समान्य परिचय : केशवदास, भूषण, बिहारी, घनानंद ।

उ) आधुनिक काल :

- 1) आधुनिक हिंदी साहित्य की दार्शनिक पृष्ठभूमि - गांधीवाद, फुले-अंबेडकरवाद, मार्क्सवाद, मनोविश्लेषणवाद ।
- 2) आधुनिक साहित्य का परिचय :
  - क) पद्य : आधुनिक काव्यधाराओं का विकास - छायावाद, प्रगतिवाद, प्रयोगवाद, हिंदी स्त्री-वादी कविता, हिंदी दलित कविता ।
  - ख) गद्य : आधुनिक गद्य विधाओं का विकास - उपन्यास, कहानी, नाटक, निबंध, रेखाचित्र ।

प्रश्नपत्र का स्वरूप तथा अंक विभाजन

प्रश्न. 1.	बहुविकल्पी दस प्रश्न (पूरे पाठ्यक्रम पर)	10
प्रश्न. 2.	लघुत्तरी प्रश्न (दो या तीन वाक्यों में उत्तर अपेक्षित) 6 में से 5 (पूरे पाठ्यक्रम पर)	10
प्रश्न. 3.	टिप्पणियाँ लिखिए (3 में से 2) (पूरे पाठ्यक्रम पर)	10
प्रश्न. 4	दीर्घोत्तरी प्रश्न (अंतर्गत विकल्प के साथ) (पूरे पाठ्यक्रम पर)	10
प्रश्न. 5.	दीर्घोत्तरी एक प्रश्न (पूरे पाठ्यक्रम पर)	10

संदर्भ - ग्रंथ सूची

1. हिंदी साहित्य का इतिहास - आ. रामचंद्र शुक्ल
2. हिंदी साहित्य : युग और प्रवृत्तियाँ - डॉ. शिवकुमार शर्मा
3. हिंदी साहित्य की प्रवृत्तियाँ - डॉ. जयकिशन खंडेलवाल
4. हिंदी साहित्य - डॉ. हजारी प्रसाद द्विवेदी
5. हिंदी साहित्य का विवेचनात्मक इतिहास - राजनाथ शर्मा
6. आधुनिक हिंदी साहित्य का इतिहास - डॉ. बच्चन सिंह
7. हिंदी साहित्य का दूसरा इतिहास - डॉ. बच्चन सिंह
8. हिंदी साहित्य का इतिहास - डॉ. लक्ष्मीसागर वाष्णीय
9. हिंदी साहित्य का इतिहास - नगेंद्र
10. हिंदी साहित्य का वैज्ञानिक इतिहास - गणपतिचंद्र गुप्त
11. हिंदी साहित्य कोश - डॉ. धीरेंद्र वर्मा खंड 1,2
12. हिंदी साहित्य का इतिहास - डॉ. माधव सोनटक्के
13. आधुनिक हिंदी साहित्य का इतिहास - डॉ. सूर्यनारायण रणसुभे
14. आधुनिक हिंदी साहित्य का इतिहास - शंभुनाथ पांडेय
15. हिंदी साहित्य का इतिहास (भाग 1 व 2) - श्री शरण (प्रेम प्रकाशन, दिल्ली)
16. हिंदी साहित्य का इतिहास - खण्ड 1(सं) राजबली पाण्डेय, नागरी प्रचारिणी सभा, वाराणसी।
17. हिंदी साहित्य का सही इतिहास - डॉ. चंद्रभानु सोनवणे
18. हिंदी भाषा एवं साहित्य विश्वकोश - खण्ड 1,2 व 3 डॉ. गणपतिचंद्र गुप्त
अटलांटिक पब्लिशर्स अॅण्ड डिस्ट्रीब्यूटर्स 43/46 अंसारी रोड, दरियागंज
दिल्ली
19. संस्कृति के चार अध्याय - रामधारी सिंह दिनकर
20. हिंदी साहित्य कोश - भाग-1 संपादक, धीरेंद्र वर्मा, ज्ञानचंद्र लि. वाराणसी
21. भारतीय दर्शन - संपा. न. की. देवराज : उत्तर प्रदेश हिंदी संस्थान गांधी मार्ग,
लखनऊ

सोलापुर विश्वविद्यालय, सोलापुर

तृतीय वर्ष कला (बी. ए. भाग - 3)

हिंदी (विशेष) प्रश्नपत्र क्र. 7

प्रयोजनमूलक हिंदी

अध्यापन वर्ष : 2015-2016 , 2016-2017, 2017-2018

परीक्षाएँ : 2015 , 2016 , 2017 , 2018

❖ उद्देश्य :

- 1) प्रयोजनमूलक हिंदी : अर्थ, परिभाषा, एवं स्वरूपगत विशेषताओं से छात्रों को अवगत कराना ।
- 2) आधुनिक जनसंचार माध्यमों में हिंदी के बढ़ते प्रयोग एवं संभावनाओं से छात्रों को अवगत कराना ।
- 3) छात्रों में हिंदी के प्रयोग के प्रति रुचि जगाकर उनमें पत्राचार संबंधी क्षमता का विकास करना ।
- 4) कार्यालयीन पत्राचार से छात्रों को अवगत कराना ।
- 5) अनुवाद के अर्थ, परिभाषा, स्वरूप एवं प्रकारों से छात्रों को परिचित कराना ।
- 6) व्यावहारिक हिंदी की विभिन्न प्रयुक्तियों से छात्रों को अवगत कराना ।
- 7) छात्रों को रोजगार पाने हेतु सक्षम बनाना ।

पाँचवा सत्र (Semester - 5)

❖ अध्ययनार्थ विषय :

क) प्रयोजनमूलक हिंदी : अर्थ, परिभाषा एवं स्वरूपगत विशेषताएँ ।

ख) जनसंचार माध्यम :

अ) दैनिक समाचार पत्र एवं पत्रिकाएँ - मुद्रित भाषा की प्रकृति, समाचार लेखन के तत्त्व, समाचार के प्रकार, समाचार लेखक के गुण ।

आ) इलैक्ट्रॉनिक माध्यम -

रेडियो - रेडियो की भाषा प्रकृति, रेडियो समाचार लेखन एवं वाचन ।

टेलीविजन - टेलीविजन की भाषा प्रकृति, टेलीविजन के लिए पटकथा लेखन ।

(तकनीकी जानकारी अपेक्षित नहीं है ।)

इ) बैंक व्यवहार से संबंधित पर्चियों का परिचय -

- 1) जमा पर्ची
  - 2) निकासी पर्ची
  - 3) माँग ड्राफ्ट पर्ची
- (राष्ट्रीयकृत बैंकों की पर्चियाँ)

ग) कार्यालयीन पत्राचार :-

- 1) नौकरी के लिए आवेदन पत्र ।
- 2) पदाधिकारियों के नाम पत्र ।
- 3) अधिसूचना ।
- 4) कार्यालय आदेश ।
- 5) सरकारी पत्र ।

घ) पारिभाषिक शब्दावली :

- 1) जनसंचार माध्यम संबंधी शब्द । (परिशिष्ट पर आधारित)
- 2) शिक्षा, सभा और संमेलन संबंधी शब्द । (परिशिष्ट पर आधारित)

परिशिष्ट

पारिभाषिक शब्दावली :

अ) जनसंचार माध्यम संबंधी शब्द :		
1.	Announcer	निवेदक / उद्घोषक
2.	Artistic	कलात्मक
3.	Audio-Visual	दृक्-श्राव्य
4.	Banner	पताका
5.	Biographer	जीवनीकार
6.	Biweekly	अर्ध साप्ताहिक
7.	Bulletin	विज्ञप्ति
8.	Catalogue	सूची
9.	Calligraphy	सुलेखा
10.	Caption	शीर्षक / चित्र परिचय
11.	Cartoonist	व्यंग्य चित्रकार
12.	Choreography	नृत्य रचनाकार
13.	Columnist	स्तंभलेखक
14.	Commentator	समालोचक
15.	Compositer	अक्षर योजक
16.	Communication	संचार

17.	Creation	सृजन
18.	Correspondent	संवाददाता
19.	Information technology	सूचना तंत्रज्ञान
20.	Interview	साक्षात्कार
21.	Interruption	रुकावट
22.	Journalist	पत्रकार
23.	Magazine	पत्रिका
24.	Source Language	स्रोत भाषा
25.	Transliteration	लिप्यंतरण

ब) शिक्षा, सभा और सम्मेलन संबंधी शब्द :		
1.	Abstract	सार/संक्षेप
2.	Academic goal	शैक्षिक ध्येय
3.	Address	अभिभाषण / संबोधन
4.	Adult education	प्रौढ शिक्षा
5.	Agenda	कार्यसूची
6.	Anniversary	जयंती / वर्षगाँठ
7.	Anthology	संकलन / संग्रह
8.	Appraisal	मूल्यांकन
9.	Attestation	साक्ष्यांकन / अनुप्रमाणित करना
10.	Audience	श्रोतागण
11.	Autonomous	स्वायत्त
12.	Bibliography	संदर्भ-ग्रंथ सूची

13.	Bachelor	स्नातक
14.	Closing speech	समापन भाषण
15.	Conference Hall	सम्मेलन भवन
16.	Conclusion	समापन
17.	Document	दस्तावेज
18.	Draft	प्रारूप / मसौदा
19.	Guardian	अभिभावक
20.	Humanity	मानविकी
21.	Hypothesis	परिकल्पना
22.	Inauguration	उद्घाटन
23.	Informal	औपचारिक
24.	Symposium	संगोष्ठि
25.	Viva-Voce	मौखिक परीक्षा

प्रश्नपत्र का स्वरूप तथा अंक विभाजन

प्रश्न. 1.	अ) निम्नलिखित अंग्रेजी शब्दों के हिंदी पर्यायवाची शब्द लिखिए ।	05
	आ) बहुविकल्पी पाँच प्रश्न (पूरे पाठ्यक्रम पर) ।	05
प्रश्न. 2.	लघुत्तरी प्रश्न (दो या तीन वाक्यों में उत्तर अपेक्षित) (6 में से 5)	10
	(पूरे पाठ्यक्रम पर)	
प्रश्न. 3.	निम्नलिखित पत्रों में से किन्हीं दो पत्रों के प्रारूप तैयार कीजिए । (3 में से)	10
प्रश्न. 4.	दीर्घोत्तरी प्रश्न (अंतर्गत विकल्प के साथ) (पूरे पाठ्यक्रम पर)	10
प्रश्न. 5.	दीर्घोत्तरी एक प्रश्न (पूरे पाठ्यक्रम पर)	10

छठा सत्र (Semester - 6)

ड.) अनुवाद :

- 1) अनुवाद का अर्थ और परिभाषा ।
- 2) अनुवाद का स्वरूप ।
- 3) अनुवाद के प्रकार ।
- 4) अनुवादक के गुण ।
- 5) सफल अनुवाद की विशेषताएँ ।

च) विज्ञापन :

- 1) विज्ञापन - अर्थ, परिभाषा एवं स्वरूप ।
- 2) विज्ञापन के प्रमुख तत्त्व ।
- 3) विज्ञापन के प्रकार ।
- 4) विज्ञापन का महत्त्व ।
- 5) विज्ञापन के लक्ष्य ।

छ) वाणिज्य पत्राचार

- 1) पूछताछ पत्र ।
- 2) क्रयादेश पत्र ।
- 3) भुगतान पत्र ।
- 4) संदर्भ पत्र ।
- 5) शिकायती पत्र ।

ज) पारिभाषिक शब्दावली :

१) कार्यालय तथा बैंक से संबंधी शब्द । (परिशिष्ट पर आधारित)

२) पदनाम संबंधी शब्द । (परिशिष्ट पर आधारित)

परिशिष्ट

क) कार्यालय तथा बैंक संबंधी शब्द :		
1.	Acknowledgement	रसीद
2.	Accidental Profit	आकस्मिक लाभ
3.	Account	खाता
4.	Act	अधिनियम
5.	Acceptance	स्वीकृति
6.	Advances	अग्रिम राशि
7.	Ad hoc	तदर्थ
8.	Article	अनुच्छेद
9.	Audit	लेखा परीक्षण
10.	Bridge Loan	पूरक ऋण
11.	Boom	तेजी
12.	Cash Credit	नकदी ऋण / नगदी ऋण
13.	Constitution	संविधान
14.	Counter foil	आधी रसीद
15.	Envelope	लिफाफा
16.	Eraser	रबर
17.	Ex-gratia	अनुग्रहपूर्वक
18.	Growth rate	वृद्धि दर
19.	Ledger	लेखा वही

20.	Modus-operandi	कार्यप्रणाली
21.	Promotion	पदोन्नति
22.	Stamp-Seal	मुहर
23.	Status-quo	यथास्थिति
24.	Tentative	अंतरिम
25.	Top-priority	सर्वोच्च प्राथमिकता

ड) पदनाम संबंधी शब्द :		
1.	Accountant	लेखाकार
2.	Adviser	सलाहकार
3.	Advocate	अधिवक्ता
4.	Cashier	रोकड़िया / खजांची
5.	Custodian	अभिरक्षक
6.	Councillor	पार्षद
7.	Director	निदेशक
8.	Executive Engineer	कार्यकारी अभियंता
9.	Foreign secretary	विदेश सचिव
10.	Governor	राज्यपाल
11.	His Majesty	महामहिम
12.	Investigator	अन्वेषक
13.	Manager	प्रबंधक
14.	Member of Legislative Assembly	विधायक / विधानसभा सदस्य
15.	Member of Parliament	सांसद / संसद सदस्य
16.	President	राष्ट्रपति

17.	Prime Minister	प्रधानमंत्री
18.	Registrar	कुलसचिव
19.	Speaker	सभापति
20.	Stenographer	आशुलिपिक
21.	Superintendent	अधीक्षक
22.	Treasurer	कोषाध्यक्ष
23.	Under secretary	अवर सचिव
24.	Vice-Chancellor	कुलपति
25.	Warden	रक्षक

प्रश्नपत्र का स्वरूप तथा अंक विभाजन

प्रश्न. 1.	अ) निम्नलिखित अंग्रेजी शब्दों के हिंदी पर्यायवाची शब्द लिखिए ।	05
	आ) बहुविकल्पी पाँच प्रश्न (पूरे पाठ्यक्रम पर) ।	05
प्रश्न. 2.	लघुत्तरी प्रश्न (दो या तीन वाक्यों में उत्तर अपेक्षित) (6 में से 5)	10
	(पूरे पाठ्यक्रम पर)	
प्रश्न. 3.	निम्नलिखित पत्रों में से किन्हीं दो पत्रों के प्रारूप तैयार कीजिए । (3 में से 2)	10
प्रश्न. 4.	दीर्घोत्तरी प्रश्न (अंतर्गत विकल्प के साथ) (पूरे पाठ्यक्रम पर)	10
प्रश्न. 5.	दीर्घोत्तरी एक प्रश्न (पूरे पाठ्यक्रम पर)	10

संदर्भ - ग्रंथ सूची

- 1) मीडिया लेखन- डॉ. यू. सी. गुप्ता, अर्जुन पब्लिशिंग हाऊस, नई दिल्ली ।
- 2) दृश्य - श्रव्य माध्यम लेखन- डी. के. राव, लोक संस्कृति प्रकाशन, नई दिल्ली ।
- 3) प्रयोनमूलक हिंदी अधुनातन आयाम - डॉ. अंबादास देशमुख, शैलजा प्रकाशन, कानपुर.
- 4) प्रयोजनमूलक हिंदी - डॉ. माधव सोनटक्के, छाया प्रकाशन, औरंगाबाद
- 5) प्रयोजनमूलक हिंदी - डॉ. के. पी. शहा, फडके प्रकाशन, कोल्हापूर
- 6) अनुवाद विज्ञान - डॉ. भोलानाथ तिवारी, किताबघर प्रकाशन, दिल्ली.
- 7) अनुवाद चिंतन - डॉ. अर्जुन चव्हाण, अमन प्रकाशन, कानपुर
- 8) पत्रकारिता के सिद्धांत : डॉ. रमेशचंद्र त्रिपाठी, नमन प्रकाशन, दरियागंज, दिल्ली
- 9) पत्रकारिता विविध विधाएँ : डॉ. राजकुमारी रानी, जयभारती प्रकाशन, इलाहाबाद
- 10) मीडियाकालीन हिंदी - स्वरूप एवं संभावनाएँ, डॉ. अर्जुन चव्हाण, राधाकृष्ण प्रकाशन, नई दिल्ली

सोलापुर विश्वविद्यालय, सोलापुर

तृतीय वर्ष कला (बी. ए. भाग - 3)

हिंदी (विशेष) प्रश्नपत्र क्र. 8

भाषा विज्ञान

अध्यापन वर्ष : 2015-2016 , 2016-2017, 2017-2018

परीक्षाएँ : 2015 , 2016 , 2017, 2018

❖ उद्देश्य :

- 1) भाषा के विविध रूपों का परिचय कराना ।
- 2) भाषाविज्ञान का सामान्य परिचय कराना ।
- 3) हिंदी भाषा एवं लिपि के उद्भव और विकास का परिचय कराना ।
- 4) भाषा की शुद्धता के प्रति छात्रों को जागृत कराना ।
- 5) मानक हिंदी वर्तनी और व्याकरण से छात्रों को परिचित कराना ।

पाचवाँ सत्र (Semester - 5)

अध्ययनार्थ विषय :

1. भाषा की परिभाषाएँ एवं उसकी विशेषताएँ ।
2. भाषा के विविध रूप - बोली, परिनिष्ठित भाषा, राजभाषा, राष्ट्रभाषा ।
3. भाषा विकास और उसके प्रमुख वाद - शारीरिक विभिन्नतावाद, भौगोलिक विभिन्नतावाद, सांस्कृतिक विभिन्नतावाद, प्रयत्न लाघव ।
4. हिंदी शब्द की व्युत्पत्ति एवं हिंदी भाषा का उद्भव और विकास ।
5. हिंदी की प्रमुख बोलियों का सामान्य परिचय - ब्रज, अवधी, मैथिली, भोजपुरी, खड़ीबोली ।
6. हिंदी का शब्द समूह - तत्सम, तद्भव, देशज, विदेशी शब्दों का सोदाहरण परिचय ।

7. देवनागरी लिपि का संक्षेप में विकास एवं उसकी विशेषताएँ ।

प्रश्नपत्र का स्वरूप तथा अंक विभाजन

प्रश्न. 1.	बहुविकल्पी दस प्रश्न (पूरे पाठ्यक्रम पर)	10
प्रश्न. 2.	लघुत्तरी प्रश्न (दो या तीन वाक्यों में उत्तर अपेक्षित) (6 में से 5) (पूरे पाठ्यक्रम पर)	10
प्रश्न. 3.	टिप्पणियाँ लिखिए। (3 में से 2) (पूरे पाठ्यक्रम पर)	10
प्रश्न. 4.	दीर्घोत्तरी प्रश्न (अंतर्गत विकल्प के साथ) (पूरे पाठ्यक्रम पर)	10
प्रश्न. 5.	दीर्घोत्तरी एक प्रश्न (पूरे पाठ्यक्रम पर)	10

छठा सत्र (Semester - 6)

अध्ययनार्थ विषय -

- 1) भाषा विज्ञान - भाषाविज्ञान की परिभाषा, भाषाविज्ञान विज्ञान है या कला?, भाषाविज्ञान के अध्ययन के लाभ, भाषाविज्ञान की व्याकरण से तुलना।
- 2) स्वनविज्ञान (ध्वनिविज्ञान) - स्वन का अर्थ, परिभाषा, भाषा ध्वनि, ध्वनियंत्र और उसकी कार्य प्रणाली (उच्चारण प्रक्रिया), स्वन गुण (ध्वनि गुण)।
- 3) पद विज्ञान - शब्द और पद, पद और संबंधतत्त्व, संबंधतत्त्व के प्रकार।
- 4) अर्थ विज्ञान - शब्द और अर्थ का संबंध, अर्थ परिवर्तन की दिशाएँ, अर्थ परिवर्तन के प्रमुख कारण।
- 5) वाक्य विज्ञान - वाक्य की परिभाषा, वाक्य की आवश्यकताएँ, अर्थ और रचना की दृष्टि से वाक्य के प्रकार।

प्रश्नपत्र का स्वरूप तथा अंक विभाजन

प्रश्न. 1.	बहुविकल्पी दस प्रश्न (पूरे पाठ्यक्रम पर)	10
प्रश्न. 2.	लघुत्तरी प्रश्न (दो या तीन वाक्यों में उत्तर अपेक्षित) (6 में से 5) (पूरे पाठ्यक्रम पर)	10
प्रश्न. 3.	टिप्पणियाँ लिखिए। (3 में से 2) (पूरे पाठ्यक्रम पर)	10
प्रश्न. 4.	दीर्घोत्तरी प्रश्न (अंतर्गत विकल्प के साथ) (पूरे पाठ्यक्रम पर)	10
प्रश्न. 5.	दीर्घोत्तरी एक प्रश्न (पूरे पाठ्यक्रम पर)	10

संदर्भ - ग्रंथ सूची

- 1) सामान्य भाषा विज्ञान - डॉ. बाबूराम सक्सेना
- 2) भाषा विज्ञान की भूमिका - डॉ. देवेन्द्रनाथ शर्मा
- 3) भाषा विज्ञान - भोलानाथ तिवारी
- 4) हिंदी भाषा का इतिहास - डॉ. लक्ष्मीसागर वाष्णेय
- 5) भाषा विज्ञान एवं भाषाशास्त्र - डॉ. कपिलदेव द्विवेदी
- 6) आधुनिक भाषा विज्ञान - डॉ. राजमणि शर्मा
- 7) भाषा विज्ञान - शिवबालक चतुर्वेदी
- 8) हिंदी भाषा, राजभाषा और नागरी लिपि - डॉ. परमानंद पांचाळ
- 9) भाषाविज्ञान का सामान्य परिचय - डॉ. ज्ञानराज गायकवाड
- 10) भाषा विज्ञान - डॉ. तेजपाल चौधरी
- 11) अधुनातन भाषा विज्ञान - डॉ. अंबादास देशमुख
- 12) भाषाविज्ञान एवं भाषा विचार - डॉ. मधु खराटे, डॉ. कृष्णा पोतदार, विद्या प्रकाशन, कानपुर

सोलापूर विद्यापीठ, सोलापूर

सत्र पध्दती अभ्यासक्रम

बी.ए. भाग - ३ विषय - मराठी

अभ्यासवर्ष :- २०१५-१६, २०१६-१७, २०१७-१८

परिक्षा :- २०१५, २०१६, २०१७, २०१८

अभ्यासपत्रिका क्रमांक - ४ साहित्यशास्त्र

अभ्यासक्रमाची उद्दिष्ट्ये

- १) साहित्य लक्षणांचा विद्यार्थ्यांना परिचय करून देणे.
- २) साहित्याची प्रयोजने विद्यार्थ्यांच्या निदर्शनास आणणे.
- ३) साहित्याविषयी विद्यार्थ्यांची वैचारिक व सौंदर्य विषयक दृष्टी विकसित करणे.
- ४) शब्दश तीची ओळख करून देणे.
- ५) वाङ्मय प्रकारांच्या संकल्पनेची ओळख करून देणे.
- ६) साहित्याच्या निर्मिती प्रक्रियेचा परिचय करून देणे.

सत्र ५ वे

अभ्यासपत्रिका क्रमांक - ४ साहित्यशास्त्र (पूर्वार्ध)

प्रकरण पहिले : साहित्य लक्षणे

पौर्वात्य :- १) अलंकार २) वक्रोक्ति ३) औचित्य ४) ध्वनि

५) रस

पाश्चात्य :- १) कल्पना २) प्रज्ञा ३) शैली ४) लयबद्धता ५) भावना

प्रकरण दुसरे :- साहित्याची प्रयोजने

प्राचीन :- १) यश २) अर्थ ३) व्यवहारविज्ञान ४) अशुभ निवारण ५) उपदेश ६) आनंद

आधुनिक :- १) पलायनवाद २) इच्छापूर्ति/स्वप्नरंजन ३) जिज्ञासापूर्ति ४) आत्माविष्कार ५) उद्बोधन

प्रकरण तिसरे :- साहित्याची निर्मितीप्रक्रिया

१) प्रतिभा २) स्फूर्ति ३) उत्प्रेक्षा ४) कल्पना ५) भावनात्मकता ६) व्युत्पन्नता ७) अभ्यास

८) नवनिर्मिती क्षमता

प्रकरण चौथे :- शब्दशक्ति

१) अभिधा २) लक्षणा ३) व्यंजना

सत्र ६ वे

अभ्यासपत्रिका क्रमांक ४ – साहित्यशास्त्र (उत्तरार्ध)

प्रकरण पहिले :- साहित्याचे स्वरूप

- १) शास्त्रीय आणि ललित साहित्यातील फरक
  - २) साहित्याचे शब्दरूप
  - ३) वास्तव आणि कल्पित यांचा संबंध
  - ४) साहित्यातून व्य त होणाऱ्या अनुभवाची वैशिष्ट्ये :-
    - १) संवेदनात्मकता २) भावनात्मकता ३) वैचारिकता ४) सूचकता ५) विशिष्टता / विश्वात्मकता ६) सेंद्रियता
- प्रकरण दुसरे :- साहित्य सिध्दांत
- १) प्लेटोचा अनुकरण सिध्दांत
  - २) अॅरीस्टॉस्टल कॅथॉर्सिस सिध्दांत

प्रकरण तिसरे :- साहित्याची आस्वादात्मकता

- १) आस्वाद स्वरूपविशेष
- २) आस्वादाला आवश्यक असणारे गुण
- ३) आस्वादाप्रक्रिया आणि आनंद
- ४) आस्वादातील अडथळे

प्रकरण चौथे :- साहित्यप्रकाराची संकल्पना

- १) साहित्याचे प्रकार :- १) काव्य २) कथा ३) कांदबरी ४) नाटक

संदर्भ ग्रंथ

- १) भारतीय साहित्यशास्त्र – गणेश त्र्यंबक देशपांडे, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई.
- २) काव्यशास्त्रप्रदीप – स.रा. गाडगीळ, व्हीनस प्रकाशन, पुणे.
- ३) अभिनव काव्यप्रकाश – रा. श्री. जोग, व्हीनस प्रकाशन, पुणे.
- ४) भारतीय साहित्य विचार – डॉ. लीला गोविलकर, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे.
- ५) साहित्यविचार – प्रा. अ. वा. कुलकर्णी, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे.
- ६) साहित्य – स्वरूप आणि समीक्षा : वा. ल. कुलकर्णी, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई.
- ७) रसग्रहण : कला व स्वरूप – गो. म. कुलकर्णी

अभ्यासपत्रिका क्रमांक ५ – भाषाविज्ञान व व्याकरण (पूर्वार्ध)

उद्दिष्टे

- १) भाषेचे स्वरूप व तिचे मानवी जीवनातील महत्त्व विद्यार्थ्यांना समजावून सांगणे.
- २) भाषेच्या अभ्यास पध्दतींचा परिचय विद्यार्थ्यांना करून देणे.
- ३) भाषेमध्ये होणारी परिवर्तने विद्यार्थ्यांना पटवून देणे.
- ४) भाषा आणि व्याकरण यातील अनुबंध स्पष्ट करणे.

सत्र ५ वे

अभ्यासपत्रिका क्रमांक ५ – भाषाविज्ञान व व्याकरण

प्रकरण पहिले :- भाषेचे स्वरूप व लक्षणे

भाषेची संकल्पना

भाषिक व भाषेतर संप्रेषण

भाषेची लक्षणे

प्रकरण दुसरे :- १) ऐतिहासिक भाषाशास्त्र

२) भाषाकुल संकल्पना आणि मराठी भाषा (स्थूल परिचय)

३) मराठी भाषेची पूर्वपिठीका व मराठीच्या उत्पत्तीविषयक विचार

४) आधुनिक भाषाविज्ञान : वर्णनात्मक भाषाविज्ञानाचे स्वरूप

प्रकरण तिसरे :- भाषिक परिवर्तन

ध्वनी परिवर्तन : कारणे व प्रकार

अर्थ परिवर्तन : कारणे व प्रकार

सत्र ६ वे

अभ्यासपत्रिका क्रमांक ५ – भाषाविज्ञान व व्याकरण (उत्तरार्ध)

प्रकरण पहिले :- स्वनिमविचार

रूपिमविचार

प्रकरण दुसरे :- व्याकरण व शब्दाच्या जाती

प्रकरण तिसरे :- मराठीची स्वनिम (स्वर, व्यंजन) व्यवस्था

समास

प्रयोग

विभ ती (वाद अपेक्षित नाही.)

संदर्भ ग्रंथ

- १) भाषा व भाषाविज्ञान : श्री. न. गर्जेद्रगडकर
- २) भाषा आणि संस्कृती : ना. गो. कालेलकर
- ३) सुलभ भाषाविज्ञान : द. दि. पुंडे
- ४) भाषाविज्ञान : वर्णनात्मक आणि ऐतिहासिक : संपा. स. गं. मालशे, हेमंत इमानदार, अंजली सोमण
- ५) आधुनिक भाषाविज्ञान (संरचनावादी सामान्य आणि सामाजिक) संपादक कल्याण काळे व अंजली सोमण
- ६) मराठी व्याकरण : लीला गोविलकर
- ७) मराठीचे वर्णनात्मक भाषाविज्ञान : महेंद्र कदम
- ८) भाषाविज्ञान आणि मराठी भाषा : अनिल गवळी
- ९) सुगम मराठी व्याकरण : मो. रा. वाळिंबे
- १०) मराठी व्याकरण परिचय : राजशेखर हिरेमठ
- ११) सुबोध भाषाशास्त्र : प्र. न. जोशी
- १२) भाषाविज्ञान परिचय : कुबेर व कुलकर्णी

अभ्यासपत्रिका क्रमांक ६

मध्ययुगीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास (इ. स. ११०१ ते इ. स. १८००)

उद्दिष्ट्ये

- १) मध्ययुगीन मराठी वाङ्मय परंपरेचा व इतिहासाचा परिचय करून देणे.
- २) या कालखंडातील वाङ्मय निर्मितीच्या प्रेरणा, प्रवृत्ती व रचना प्रकार यांचा परिचय करून देणे.
- ३) या कालखंडातील वाङ्मयाची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी, प्रमुख संप्रदाय आणि ग्रंथनिर्मिती यांचा अनुबंध स्पष्ट करणे.

सत्र ५ वे

अभ्यासपत्रिका क्रमांक ६

मध्ययुगीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास (११०१ ते १३५०) पूर्वार्ध

प्रकरण पहिले :- मराठी साहित्याचा प्रारंभ व आद्यग्रंथ

प्रकरण दुसरे :- महानुभावीय वाङ्मय - प्रेरणा, स्वरूप, वैशिष्ट्ये

प्रकरण तिसरे :- संत वाङ्मय - प्रेरणा, स्वरूप, वैशिष्ट्ये

संत ज्ञानेश्वर, संत नामदेव, संतमेळा - मु ताबाई, गोरकुंभार, कर्ममेळा

संत एकनाथ, संत तुकाराम, संत रामदास (स्थूल स्वरूपात)

सत्र ६ वे

अभ्यासक्रमांक ६

मध्ययुगीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास, (१३५० ते १८००) उत्तरार्ध

- १) पंडिती वाङ्मय प्रेरणा, स्वरूप वैशिष्ट्ये – मु तेश्वर, रघुनाथ पंडित, वामन पंडित, श्रीधर मोरोपंत
- २) शाहिरी वाङ्मय प्रेरणा, स्वरूप वैशिष्ट्ये
अनंत फंदी, परशराम, प्रभाकर, सगनभाऊ, रामजोशी, होनाजीबाळा
- ३) बखर वाङ्मय प्रेरणा, स्वरूप वैशिष्ट्ये
महिकावतीची बखर, सभासदाची बखर, पाणिपतची बखर, आज्ञापत्र
- ४) मध्ययुगीन काळातील अन्य वाङ्मयधारा
दत्त, जैन, वीरशैव, नागेश, खिन्नन, मुस्लिम (स्थूल स्वरूपात)

संदर्भ

- १) मराठी वाङ्मयाचा इतिहास खंड १,२ – ल. रा. पांगारकर
- २) प्राचीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास खंड १ ते ४ – डॉ. अ. ना. देशपांडे
- ३) प्राचीन मराठी वाङ्मयाचे स्वरूप – ह. श्री. शेणोलीकर
- ४) मराठी वाङ्मयाचा इतिहास खंड १ ते ३ – म. सा. प. प्रकाशन पुणे
- ५) प्राचीन मराठी वाङ्मयाचा विवेचक इतिहास – प्र. न. जोशी
- ६) प्राचीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास – ल. रा. नासिराबादकर
- ७) प्राचीन मराठी जैन साहित्य – सुभाषचंद्र अ कोळे
- ८) संत साहित्य संदर्भ कोश – मु. श्री. कानडे
- ९) प्राचीन मराठीच्या नवधारा – रा. चि. ढेरे
- १०) मराठी साहित्याचे आदिबंध – उषा देशमुख
- ११) धर्मसंप्रदाय आणि मध्ययुगीन मराठी वाङ्मय – र. बा. मंचरकर
- १२) वीरशैव व इतर धर्म आणि समाज – सूर्यकांत घुगरे
- १३) पाच संप्रदाय – रं. रा. गोसावी
- १४) वाङ्मय इतिहासाची संकल्पना – द. दि. पुंडे
- १५) मध्ययुगीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास – डॉ. विद्यासागर पाटंगणकर
- १६) प्राचीन मराठी वाङ्मयाचा अभ्यास – प्रा. भारती रेवडकर
- १७) संत ज्ञानेश्वरांची कूट रचना – डॉ. शिवाजी पाटील, गोदा प्रकाशन, औरंगाबाद
- १८) मराठी संस्कृती – डॉ. शेणोलीकर, देशपांडे
- १९) मुस्लिम मराठी आत्मचरित्रे : एक चिकित्सक अभ्यास – प्रा. डॉ. शकील शेख

- २०) मुस्लिम मराठी साहित्य, परंपरा, स्वरूप लेखकसूची - संपा. म. म. शहाजिदे भूमी प्रकाशन, लातूर.
२१) समीक्षा विविधा - डॉ. शकील शेख

अभ्यासपत्रिका क्रमांक - ७

उपयोजित मराठी

अभ्यासक्रमाची उद्दिष्ट्ये -

- १) जीवनाच्या विविध क्षेत्रात भाषेचा समर्थपणे उपयोग करून संवाद साधण्याचे कौशल्य निर्माण करणे.
- २) विद्यार्थ्यांमध्ये भाषेच्या व्यावहारिक उपयोजनाची क्षमता विकसित करणे.
- ३) विद्यार्थ्यांमध्ये सर्जनशील लेखन कौशल्य, जाणीवा जागृत करणे.
- ४) विद्यार्थ्यांमध्ये आत्मप्रकटीकरण, अभिव्यक्ती कौशल्य आणि व्यक्तिमत्व विकासाच्या क्षमता निर्माण करणे.
- ५) बदलत्या सामाजिक गरजानुरूप सजग व स्वावलंबी विद्यार्थी घडविणे.

सत्र ५ वे

उपयोजित मराठी (पूर्वार्ध)

प्रकरण पहिले - कार्यालयीन पत्रव्यवहार

१. व्य ती आणि संस्थाचे विषय मांडणारे पत्र / Email
२. आवक-जावक
३. टिपणी लेखन
४. कार्यालयाकडून व्य तीला व संस्थेला जाणारे पत्र
५. सभेचे इतिवृत्त लेखन

प्रकरण दुसरे - जाहिरात मसुदा लेखन

१. वृत्तपत्रीय जाहिरात
२. आकाशवाणीवरील जाहिरात
३. दूरदर्शनावरील जाहिरात

प्रकरण तिसरे - वृत्तपत्रीय लेखन

१. बातमी
२. जाहीर निवेदन
३. वार्ताकन
४. वाचकांचे पत्रव्यवहार
५. संपादकीय

प्रकरण चौथे - संपादन आणि परीक्षण

१. स्मरणिका संपादन
२. ग्रंथ परीक्षण

सत्र ६ वे
उपयोजित मराठी (उत्तरार्ध)

प्रकरण पहिले – वतृत्व कौशल्य

वतृत्व : स्वरूप आणि वैशिष्ट्ये

१. सूत्रसंचालन
२. प्रास्ताविक व पाहुण्यांचा परिचय
३. भाषण
  १. औपचारिक भाषण
  २. व्याख्यान
४. आभार

प्रकरण दुसरे – मुलाखत : तंत्र व स्वरूप

१. मुलाखतीचे स्वरूप
२. मुलाखत लेखन पध्दती
३. मुलाखतीचे प्रकार

प्रकरण तिसरे –

१. संगणक आणि मराठी
२. इंटरनेट आणि वेबचा उपयोग

प्रकरण चौथे – सृजनात्मक लेखन

१. अनुभव कथन
२. दिलेल्या विषयावरून कविता लेखन
३. दिलेल्या रुपरेषेवरून कथा लेखन

संदर्भ

१) व्यावहारिक मराठी	–	ला.रा. नसिराबादकर
२) व्यावहारिक मराठी	–	स्नेहल तावरे
३) प्रभावी भाषणकला	–	रवींद्र देसाई
४) भाषिक सर्जन आणि उपयोजन	–	राजन गवस, अरुण शिंदे व गोमटेश पाटील
५) वृत्तपत्रीय संवादाचे स्वरूप	–	यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मु त विद्यापीठ
६) व्यावहारिक मराठी	–	संपा. कल्याण काळे, द. दि. पुंडे
७) जाहिरातीचं जग	–	यशोदा भागवत
८) वतृत्व कला व शास्त्र	–	न. वि. जोशी

९) उपयोजित मराठी	-	शंकरानंद येडले
१०) वृत्त आणि संभाषण कौशल्य	-	डॉ. श्रुतीश्री वडगबाळकर
११) व्यावहारिक मराठी	-	डॉ. सयाजीराजे मोकाशी व डॉ. रंजना नेमाडे
१२) उपयोजित मराठी	-	डॉ. संजय लांडगे
१३) सृजनात्मक लेखन	-	डॉ. आनंद पाटील
१४) मुलाखत, पत्रलेखन व रोजनिशी	-	डॉ. श्रुतीश्री वडगबाळकर
१५) मराठी भाषा उपयोजन व सर्जन	-	डॉ. सुहास बोबडे

(अभ्यासपत्रिका नं. ८ 'अ' किंवा 'ब' यापैकी कोणतीही एक अभ्यासपत्रिका निवडणे)

अभ्यासपत्रिका क्र. ८ (अ) मराठी लोकसाहित्य

उद्दिष्टे

१. लोकसाहित्याची संकल्पना व स्वरूप यांचा परिचय करून देणे.
२. मराठी लोकसंस्कृतीची ओळख करून देणे.
३. मराठी लोकसाहित्यातील विविध साहित्य प्रकारांचा परिचय करून देणे.
४. लोकसाहित्याविषयीची अभिरुची वाढविणे.
५. मराठी लोकसंस्कृती व लोकसाहित्याविषयी सजगता निर्माण करून लोकसाहित्याचे जतन, संवर्धन व अध्ययनाची प्रेरणा जागृत करणे.
६. लोकसाहित्याचे संकलन आणि संशोधनाविषयी अभिरुची निर्माण करणे.

सत्र ५ वे

अभ्यासपत्रिका क्र. ८ (अ) मराठी लोकसाहित्य (पूर्वार्ध)

प्रकरण पहिले	:	लोकसाहित्य संज्ञा, स्वरूप आणि प्रकार
प्रकरण दुसरे	:	मराठी लोकगीत व कथागीते
प्रकरण तिसरे	:	मराठी साहित्यातील विधीनाट्ये
		१. गोंधळ २. जागरण
		३. वासुदेवाची गाणी ४. धनगरी ओव्या ५. पोतराज
प्रकरण चौथे	:	मराठी लोककथा
		१. मराठी दैवत कथा २. मराठी दंतकथा ३. प्राणीकथा
		४. व्रत, वैकल्ये कथा ५. मराठीतली उखाणे, लोकसमजूती व मराठी म्हणी

सत्र ६ वे

अभ्यासपत्रिका क्र. ८ (अ) मराठी लोकसाहित्य (उत्तरार्ध)

प्रकरण पहिले	:	मराठी लोकसाहित्यातील लोकजीवन
		१. लोकसाहित्यातील स्त्रीजीवन
		२. लोकसाहित्यातील जीवनशैली
प्रकरण दुसरे	:	१. मराठी लोकसंस्कृती आणि लोकसाहित्य यांचे परस्पर अनुबंध
		२. लोकसाहित्य आणि ललित साहित्य यांचा अनुबंध
प्रकरण तिसरे	:	लोकसाहित्याचे संकलन, संपादन आणि संशोधन
प्रकरण चौथे	:	लोकगीते आणि लौकिकगीते

संदर्भ ग्रंथ

१) लोकसाहित्याची रूपरेखा	:	दुर्गा भागवत
२) लोकसाहित्याचे स्वरूप	:	डॉ. प्रभाकर मांडे
३) लोकसाहित्याचे अंतःप्रवाह	:	डॉ. प्रभाकर मांडे
४) लोकसंगभूमी	:	डॉ. प्रभाकर मांडे
५) लोकसाहित्य मीमांसा भाग -१ व २	:	डॉ. विश्वनाथ शिंदे
६) लोकसाहित्य उद्गम आणि विकास	:	डॉ. शरद व्यवहारे
७) लोकसाहित्य स्वरूप आणि विवेचन	:	पुरुषोत्तम कालभूत
८) लोकसाहित्यातील स्त्री-चित्रण	:	डॉ. भारती रेवडकर
९) भेदिक ऐकीव - रंग आणि आविष्कार	:	डॉ. महादेव देशमुख
१०) लोकसाहित्य संशोधन	:	डॉ. भास्कर शेळके
११) एक होता राजा	:	संपा. सरोजिनी बाबर
१२) लोकसंस्कृतीतील स्त्रीरूपे	:	डॉ. कृष्णा इंगोले

सत्र ५ वे

अभ्यासपत्रिका क्र.८ ब

आधुनिक मराठी साहित्यातील विविध प्रवाह

उद्दिष्टे

१. आधुनिक मराठी साहित्यातील प्रवाहाची संकल्पना समजावून घेणे.
२. आधुनिक मराठी साहित्यातील विविध प्रवाहांचे स्वरूप, विशेष लक्षात घेणे.
३. या प्रवाहाचे वेगळेपण विचारात घेऊन त्या प्रवाहात निर्माण झालेल्या साहित्यकृतींचा अभ्यास करणे.
४. सामाजिक चळवळी आणि आधुनिक साहित्य यांचा अनुबंध शोधणे.
५. साहित्याच्या माध्यमातून वैज्ञानिक जाणिव विकसित करणे.

१) ग्रामीण साहित्य

ग्रामीण साहित्य प्रेरणा, स्वरूप विशेष आणि वाटचाल

तिफण साज - इंद्रजित भालेराव - मनोविकास प्रकाशन पुणे.

(१ ते ४० लेख) ४१ ते ५२ हे लेख अभ्यासक्रमातून वगळ्यात आले आहेत.

२) दलित साहित्य

दलित साहित्य प्रेरणा, स्वरूप वैशिष्ट्ये, वाटचाल

मराठी दलित कविता : संपादक बी. रंगराव, प्रकाशक - साहित्य अकादमी, दिल्ली

(प्रकाश जाधव, दामोदर मोरे, राम दोतोडे, बबन चहाते, शिवा इंगोले, युवराज सोनटके, उत्तम अंबारे, मंगेश बनसोडे या कवीच्या कविता वगळून उर्वरित कवीच्या कविता घेणे.)

सत्र ६ वे

अभ्यासपत्रिका क्र. ८ ब (उत्तरार्ध)

आधुनिक मराठी साहित्यातील विविध प्रवाह

३) स्त्रीवादी साहित्य -

स्त्रीवादी साहित्य प्रेरणा, स्वरूप आणि वैशिष्ट्ये

स्त्रीसु त - डॉ. अश्विनी घोंगडे - श्रीविद्या प्रकाशन, पुणे.

४) विज्ञानसाहित्य

मराठी विज्ञान साहित्य प्रेरणा स्वरूप आणि वैशिष्ट्ये

१. विज्ञान कथा विश्व - संपादक निरंजन घाटे, प्राचार्य डॉ. शिवाजीराव मोहिते

संदर्भ

१. ग्रामीण साहित्य	: स्वरूप आणि समस्या	- आनंद यादव
२. ग्रामीण साहित्य	: स्वरूप आणि शोध	- नागनाथ कोत्तापल्ले
३. ग्रामीण साहित्य आणि वास्तव	:	- संपा. कृष्णा इंगोले व भास्कर चंदनशिवे
४. दलित साहित्य	: आजचे क्रांतिविज्ञान	- बाबूराव बागूल
५. दलित साहित्य	: उद्गम आणि विकास	- योगेंद्र मेश्राम
६. स्त्रीवादी समीक्षा	: स्वरूप आणि उपायोजन	- अश्विनी घोंगडे
७. भारतीय संदर्भातून स्त्रीवादी	: स्त्रीवादी समीक्षा व उपायोजन	- शोभा नाईक
८. सत्यशोधकांचे शेतकरी विषयक लेखन		- संपा. डॉ. अरुण शिंदे अक्षरलेणं प्रकाशन, सोलापूर.
९. मराठी विज्ञान साहित्य:		- प्रा. डॉ. मु. ला. बागुल

बी. ए. भाग -३ - मराठी
प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप व गुण विभागणी
अभ्यासपत्रिका क्रमांक - ४ ते ८
सत्र ५ ते ६

प्रथम सत्रासाठी ५० गुणांची प्रश्नपत्रिका व द्वितीय सत्रासाठी ५० गुणांची प्रश्नपत्रिका अशी
एकूण १०० गुणांची प्रश्नपत्रिका असेल.

प्र. १ ला.	:- वस्तुनिष्ठ प्रश्न - योग्य पर्याय निवडा.	गुण - १०
प्र. २ रा.	:- थोड यात उत्तरे द्या.	गुण - १०
प्र. ३ रा.	:- लघुत्तरी प्रश्न.	गुण - १०
प्र. ४ था.	:- दीर्घोत्तरी प्रश्न.	गुण - १०
प्र. ५ वा.	:- दीर्घोत्तरी प्रश्न.	गुण - १०

Solapur University, Solapur.

B. A. PART - III

HISTORY

REVISED SYLLABUS

SEMESTER - VI

(w.e.f. June 2015)

- Paper No. IV   :-   HISTORY OF ANCIENT INDIA
(Pre-History to 650 A.D.)**
- Paper No. V   :-   HISTORY OF MUGHAL INDIA
(1526 A. D. to 1707 A. D.)**
- Paper No. VI   :-   EXPANSION AND DOWNFALL OF MARATHA
POWER (1707 A. D. to 1818 A. D.)**
- Paper No. VII   :-   HISTORY OF MODERN WORLD
(1871 A. D. to 1945 A.D.)**
- Paper No. VIII   :-   HISTORICAL DOCUMENTS & PLACES**

**Chairman
BOS,
Department of History,
Solapur University, Solapur.**

Solapur University, Solapur.

B. A. PART - III

History (Paper No. IV)

HISTORY OF ANCIENT INDIA

(Pre-History to 650 A.D.)

(W.E. F. June 2015)

SEMESTER - V

Unit - I Sources of Ancient Indian History.

- A) Literary Sources.
- B) Archaeological Sources.
- C) Foreign Record.

Unit - II Pre-History Period.

- A) Paleolithic.
- B) Mesolithic.
- C) Neolithic.**

Unit - III Indus Valley Civilization.

- A) Discovery and Town Planning.
- B) Social, Religious and Economic Conditions.
- C) Decline of Indus Civilization.

Unit - IV Vedic / Aryans Culture.

- A) Origin of Aryans.
- B) Political, Social & Religious Condition.
- C) Jainism & Buddhism.

List of Reference Books

- 1) गायधनी , राहूरकर : प्राचीन भारताचा सांस्कृतिक इतिहास.
- 2) शां. भा. देव : पुरातत्त्व विद्या.
- 3) तर्कतीर्थ लक्ष्मणशास्त्री जोशी : वैदिक संस्कृतीचा विकास.
- 4) गजानन भिडे : प्राचीन भारत.
- 5) ढवळीकर, गायकवाड, देगलूरकर : प्राचीन भारतीय इतिहास व संस्कृती.
- 6) भिडे, पाटील : प्राचीन भारताचा इतिहास.
- 7) माटे म. श्री : प्राचीन भारतीय कला.
- 8) वर्णेकर श्रीधर भास्कर : भारतीय धर्म व तत्त्वज्ञान.
- 9) डांगे स. अ : हिंदू धर्म व तत्त्वज्ञान.
- 10) गोसावी र. रा. : पाच भक्तियोग.
- 11) स्वामी विवेकानंद : भक्तियोग.
- 12) गजानन भिडे : प्राचीन भारतीय राजकीय व सांस्कृतिक इतिहास.
- 13) तर्कतीर्थ लक्ष्मणशास्त्री जोशी (संपा.) : मराठी विश्वकोश
- 14) पं. महादेवशास्त्री जोशी (संपा.) : भारतीय संस्कृती कोश.
- 15) पं. सुमतीबाई शहा (संपा.) : पूर्णार्ध (जैन ज्ञानकोश).
- 16) शां. भा. देव : आर्य कोण होते ?
- 17) V. D. Mahajan : Ancient India.
- 18) R. C. Mujumdar : Ancient India.
- 19) R. S. Tripathi : History of Ancient India.
- 20) A. S. Altekar : State and Government in Ancient India.
- 21) N. N. Bhattacharya : Ancient Indian Rituals and their Social Contents.
- 22) G. L. Possehl : (ed.) Ancient City of the Indus.
- 23) H. D. Sankalia : Pre-history and proto-history of India and Pakistan.
- 24) D. D. Kosambi : An Introduction to the Study of Indian History.

Solapur University, Solapur.

B. A. PART - III

History (Paper No. IV)

HISTORY OF ANCIENT INDIA

(Pre-History to 650 A.D.)

(W.E. F. June 2015)

SEMESTER - VI

Unit - I   Magadh Empire.

- A) Rise on Magadha Empire and Sixteen Mahajanpadas.
- B) Haryak Dynasty.
- C) Nanda Dynasty.

Unit - II   Mauryan Empire.

- A) Contribution of Chandragupta Maurya.
- B) Ashoka and his Dhamma.
- C) Mauaryan Administration.

Unit - III   Age of the Satvahanas and Guptas.

- A) Gautamiputra Satkarni.
- B) Chandragupta - I, Samudragupta and Chandragupta - II.
- C) Golden Age of Guptas.

Unit - IV   Vardhan Dynasty.

- A) Rise of Vardhan Dynasty.
- B) Contribution of Harshavardhan.

List of Reference Books

- 1) प्रा. गायधनी, डॉ. राहुलकर : प्राचीन भारताचा सांस्कृतिक इतिहास.
- 2) डॉ. शां. भा. देव : पुरातत्त्व विद्या.
- 3) तर्कतीर्थ लक्ष्मणशास्त्री जोशी : वैदिक संस्कृतीचा विकास.
- 4) गजानन भिडे : प्राचीन भारत.
- 5) डॉ. ढवळीकर, प्रा. गायकवाड, डॉ. देगलूरकर, प्राचीन भारतीय इतिहास व संस्कृती.
- 6) भिडे, पाटील : प्राचीन भारताचा इतिहास.
- 7) माटे म. श्री. : प्राचीन भारतीय कला.
- 8) श्रीधर भास्कर वर्णेकर : भारतीय धर्म व तत्त्वज्ञान.
- 9) गोसावी र. रा. : पाच भक्तियोग.
- 10) स्वामी विवेकानंद : भक्तियोग.
- 11) गजानन भिडे : प्राचीन भारतीय राजकीय व सांस्कृतिक इतिहास.
- 12) गजानन भिडे : प्राचीन भारतीय संस्थांचा इतिहास.
- 13) तर्कतीर्थ लक्ष्मणशास्त्री जोशी (संपा.) : मराठी विश्वकोश (संबंधित खंड).
- 14) पं. महादेवशास्त्री जोशी (संपा.) : भारतीय संस्कृती कोश (संबंधित खंड).
- 15) पं. सुमतीबाई शहा (संपा) : पूर्णार्ध्य (जैन ज्ञानकोश).
- 16) शां. भा. देव : आर्य कोण होते ?
- 17) V. D. Mahajan : Ancient India.
- 18) R. C. Mujumdar : Ancient India.
- 19) R. S. Tripathi : History of Ancient India.
- 20) A. S. Altekar : State and Government in Ancient India.
- 21) N. N. Bhattacharya : Ancient Indian Rituals and their Social Contents.
- 22) G. L. Possehl : (ed.) Ancient City of the Indus.
- 23) H. D. Sankalia : Pre-history and proto-history of India and Pakistan.
- 24) D. D. Kosambi : An Introduction to the Study of Indian History.

Solapur University, Solapur.

B. A. PART - III

History (Paper No. V)

HISTORY OF MUGHAL INDIA

(1526 A. D. to 1707 A. D.)

(W.E. F. June 2015)

SEMESTER - V

Unit - I Sources of Mughal India.

- A) Indian Sources.
- B) Foreign Travel Accounts.

Unit - II Establishment of Mughal Empire.

- A) Early Life and Work of Babar.
- B) Difficulties of Humayun and Political Work.
- C) Shershah and his work.

Unit - III Organization of Mughal Empire - Akbar Period.

- A) Early Life of Akbar and Expansion the Mughal Empire.
- B) Northern, Southern and Rajput Policy of Akbar.
- C) Religious Policy.

Unit - IV Policies of Mughal Empire.

- A) Jahangir and Shahajahan.
- B) Aurangzeb's Deccan and Rajput Policy.
- C) Religious Policy of Aurangzeb.

List of Reference Books

- 1) R. S. Sharma : The Religious Policy of the Mughal Emperor.
- 2) Azix Abdul : The Manasabdari System and the Mughal Army.
- 3) Irfan Habib : The Agrarian System of Mughal India, 1556 - 1707.
- 4) M. L. Choudhari : The State and Religion in Mughal India.
- 5) Dr. K. N. Chitnis : Glimpses of Indian Ideas and Institutions.
- 6) Dr. K. N. Chitnis : Socio-Economic Aspects of Medieval India.
- 7) Irfan Habib : Akbar and His India.
- 8) J. Sarkar : A Short History of Aurangzeb.
- 9) Lane Poole : Aurangzeb.
- 10) Ali M. Athar : Mughal Nobility under Aurangzeb.
- 11) Asher Catherine : Architecture of Mughal India.
- 12) सेतुमाधवराव पगडी : सूफी पंथ तत्त्वज्ञान आणि कार्य.
- 13) सेतुमाधवराव पगडी : भारतीय मुसलमान शोध आणि बोध.
- 14) के. सी. श्रीवास्तव : भारतीय इतिहास एक वस्तुनिष्ठ अध्ययन.
- 15) बारगळ व ढवळे : मध्यकालीन भारत (इ. स. 1206 - 1761).
- 16) व्ही. डी. महाजन : मध्यकालीन भारत (इ. स. 1000 - 1761).

Solapur University, Solapur.

B. A. PART - III

History (Paper No. V)

HISTORY OF MUGHAL INDIA

(1526 A. D. to 1707 A. D.)

(W.E. F. June 2015)

SEMESTER - VI

Unit - I   Administrative System of Mughal Period.

- A) Administration of Shershaha.
- B) Administration of Akbar.
- C) Mansab and Jahagiri System.

Unit - II   Agriculture.

- A) Kinds of Land.
- B) Land Revenue System.
- C) Irrigation and Crops.

Unit - III   Economy.

- A) Trade and Commerce.
- B) Industries.
- C) Banking and Currency.

Unit - IV   Art and Architecture.

- A) Architecture.
- B) Painting
- C) Music and Dance.

List of Reference Books

- 1) R. S. Sharma : The Religious Policy of the Mughal Emperor.
- 2) Azix Abdul : The Manasabdari System and the Mughal Army.
- 3) Irfan Habib : The Agrarian System of Mughal India, 1556 - 1707.
- 4) M. L. Choudhari : The State and Religion in Mughal India.
- 5) Dr. K. N. Chitni : Glimpses of Indian Ideas and Institutions.
- 6) Dr. K. N. Chitnis : Socio-Economic Aspects of Medieval India.
- 7) Irfan Habib : Akbar and His India.
- 8) Jadunath Sarkar : A Short History of Aurangzeb.
- 9) Lane Poole : Aurangzeb.
- 10) Ali M. Athar : Mughal Nobility under Aurangzeb.
- 11) Asher Catherine : Architecture of Mughal India.
- 12) सेतु माधवराव पगडी : सूफी पंथ तत्त्वज्ञान आणि कार्य.
- 13) सेतु माधवराव पगडी : भारतीय मुसलमान शोध आणि बोध.
- 14) के. सी. श्रीवास्तव : भारतीय इतिहास एक वस्तुनिष्ठ अध्ययन.
- 15) बारगळ व ढवळे : मध्यकालीन भारत (इ. स. 1206 - 1761).
- 16) व्ही. डी. महाजन : मध्यकालीन भारत (इ. स. 1000 - 1761).

Solapur University, Solapur.

B. A. PART - III

History (Paper No. VI)

EXPANSION AND DOWNFALL OF MARATHA POWER

(1707 A. D. to 1818 A. D.)

(W.E. F. June 2015)

SEMESTER - V

Unit - I Chhatrapati Shahu and Peshwa Balaji Vishwanath.

- A) Release of Shahu and Conflict with Tarabai.
- B) Peshwa Balaji Vishwanath.

Unit - II Peshwa Bajirao - I.

- A) Bajirao - I and his Southern and Northern Expansion Policy.
- B) Bajirao - I and his relation with Nizam, Portuguese and Siddi.

Unit - III Peshwa Balaji Bajirao.

- A) Southern and Northern Expeditions during the period of Balaji Bajirao.
- B) Balaji Bajirao's relation with Bhosale and Angre.

Unit - IV Third Battle of Panipat 1761 A. D.

- A) Causes and Course.
- B) Causes of the defeat of the Marathas and effects.

List of Reference Books

- 1) Dighe V. G. : Peshwa Bajirao - I and Maratha Expansion, Karnataka Pub., House, Bombay, 1944.
- 2) Grant Duff : History of the Maharatta's Vol-I, Oxford University Press, London, 1921.
- 3) Kishor Brij : Tarabai and Her Time, Asia Publishing House, Bombay, 1963.
- 4) Kulkarni A. R. : The Marathas, Books and Books, New Delhi, 1996.
- 5) Patil Shalini : Maharani Tarabai of Kolhapur, S. Chand and Compnay, New Delhi.
- 6) Sardesai G. S. : New History of Maratha's Vol. - I, II & III, Munshiram Manoharilal Pvt. Ltd., New Delhi, 1986.
- 7) Sarkar Jadunath : Fall of Mughal Empire, Calcutta, 1949.
- 8) Sinha H. N. : Rise of the Peshwas, Vol.-I, Indian Press, Allahabad, 1931.
- 9) Srinivasan C. K. : Bajirao the First the Great Peshwa, Asia Publishing House, Bombay, 1961.
- 10) कुलकर्णी अ. रा. व खरे ग. ह. (संपा.) : मराठ्यांचा इतिहास खंड-2 व 3, कॉन्टिनेन्टल प्रकाशन, पुणे, 2010.
- 11) खोबरेकर वि. गो. : महाराष्ट्राचा इतिहास - मराठा कालखंड भाग-2, महाराष्ट्र राज्य साहित्य संशोधन मंडळ, मुंबई, 2006.
- 12) देसाई स. शं. : मराठ्यांच्या इतिहासाची साधने, पोर्तुगिज दफ्तर, खंड-2, महाराष्ट्र राज्य साहित्य संशोधन मंडळ, मुंबई, 1974.
- 13) पगडी सेतुमाधवराव : हिंदवी स्वराज्य आणि मोगल, व्हिनस प्रकाशन, पुणे, 1966.
- 14) पवार आप्पासाहेब (संपा.) : ताराबाईकालीन कागदपत्रे, खंड-1, 2 व 3, शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर, 1969, 1970, 1971.
- 15) पवार जयसिंगराव : मराठी साम्राज्याचा उदय आणि अस्त, मेहता पब्लिशिंग, पुणे, 1993.
- 16) पवार जयसिंगराव : महाराणी ताराबाई, ताराबाई विद्यापीठ प्रकाशन, कोल्हापूर, 1975.
- 17) शेजवलकर टी. एस. : पानीपत 1761, राजहंस प्रकाशन, पुणे, 1993.
- 18) शेजवलकर टी. एस. : निजाम - पेशवे संबंध 18 वे शतक, पुणे विद्यापीठ, पुणे, 1993.
- 19) सरदेसाई गो. स. : मराठी रियासत, खंड-3 ते 8, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई, 2010.
- 20) सरदेसाई गो. स. : ब्रिटीश रियासत, खंड-1 व 2, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई, 2010.

Solapur University, Solapur.

B. A. PART - III

History (Paper No. VI)

EXPANSION AND DOWNFALL OF MARATHA POWER

(1707 A. D. to 1818 A. D.)

(W.E. F. June 2015)

SEMESTER - VI

Unit - I Peshwa Madhavrao - I.

- A) Madhavrao's conflict with Raghunathrao.
- B) Restoration of the Maratha Power.

Unit - II Period of Barabhai.

- A) Assassination of Narayanrao and Barabhai Council.
- B) Anglo - Maratha I War.

Unit - III Mahadaji Shinde and Nana Phadanvis.

- A) Work of Mahadaji Shinde.
- B) Work of Nana Phadanavis.

Unit - IV Peshwa Bajirao - II and Decline of the Maratha Power.

- A) Anglo - Maratha II War and Work of Yashwantrao Holkar.
- B) Anglo - Maratha III War and Decline of the Maratha Power.

List of Reference Books

- 1) Dighe V. G. : Peshwa Bajirao - I and Maratha Expansion, Karnataka Pub., House, Bombay, 1944.
- 2) Grant Duff : History of the Maratha's Vol-I, Oxford University Press, London, 1921.
- 3) Kishor Brij : Tarabai and Her Time, Asia Publishing House, Bombay, 1963.
- 4) Patil Shalini : Maharani Tarabai of Kolhapur, S. Chand and Compnay, New Delhi.
- 5) Sardesai G. S. : New History of Maratha's Vol. - I, II & III,
- 6) Sarkar Jadunath : Fall of Mughal Empire, Calcutta, 1949.
- 7) Sinha H. N. : Rise of the Peshwas, Vol.-I, Indian Press, Allahabad, 1931.
- 8) Srinivasan C. K. : Bajirao the First : The Great Peshwa, Asia Publishing House, Bombay, 1961.
- 9) कुलकर्णी अ. रा. व खरे ग. ह. (संपा.) : मराठ्यांचा इतिहास खंड-2 व 3, कॉन्टिनेन्टल प्रकाशन, पुणे, 2010.
- 10) खोबरेकर वि. गो. : महाराष्ट्राचा इतिहास - मराठा कालखंड भाग-2, महाराष्ट्र राज्य साहित्य संशोधन मंडळ, मुंबई, 2006.
- 11) देसाई स. शं. : मराठ्यांच्या इतिहासाची साधने, पोर्तुगिज दफ्तर, खंड-2, महाराष्ट्र राज्य साहित्य संशोधन मंडळ, मुंबई, 1974.
- 12) पगडी सेतुमाधवराव : हिंदवी स्वराज्य आणि मोगल, व्हिनस प्रकाशन, पुणे, 1966.
- 13) पवार आप्पासाहेब (संपा.) : ताराबाईकालीन कागदपत्रे, खंड-1, 2 व 3, शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर, 1969, 1970, 1971.
- 14) पवार जयसिंगराव : मराठी साम्राज्याचा उदय आणि अस्त, मेहता पब्लिशिंग, पुणे, 1993.
- 15) पवार जयसिंगराव : महाराणी ताराबाई, ताराबाई विद्यापीठ प्रकाशन, कोल्हापूर, 1975.
- 16) शेजवलकर टी. एस. : पानीपत 1761, राजहंस प्रकाशन, पुणे, 1993.
- 17) शेजवलकर टी. एस. : निजाम - पेशवे संबंध 18 वे शतक, पुणे विद्यापीठ, पुणे, 1993.
- 18) सरदेसाई गो. स. : मराठी रियासत, खंड-3 ते 8, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई, 2010.
- 19) सरदेसाई गो. स. : ब्रिटीश रियासत, खंड-1 व 2, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई, 2010.

Solapur University, Solapur.

B. A. PART - III

History (Paper No. VII)

HISTORY OF MODERN WORLD

(1871 A. D. to 1945 A.D.)

(W.E. F. June 2015)

SEMESTER - V

Unit - I   Bismark.

- A) Internal Policy.
- B) External Policy.

Unit - II   New Imperialism.

- A) Meaning and Causes of the new imperialism.
- B) Imperialism in Africa.

Unit - III   First World War.

- A) Causes and Course.
- B) Effects.

Unit - IV   Treaty of Versailles and League of Nations.

List of Reference Books

- 1) Marriot J. A. R. : A History of Europe.
- 2) Lipson : Europe in 19th and 20th Centuries.
- 3) Pannikar K. M. : Asia and Western Dominance.
- 4) Gooch G. P. : History of Modern Europe.
- 5) Ketelbey C. D. : History of Modern Times.
- 6) Hazen C. Z. : Modern Europe.
- 7) Wells H. G. : The Outline of History.
- 8) ऑंतुरकर व पोतनीस : आधुनिक जगाचा इतिहास.
- 9) शिरसीकर व. मं. : आधुनिक जगाचा इतिहास.
- 10) कुलकर्णी व फडके : आधुनिक युरोपचा इतिहास.
- 11) आठवले सदाशिव : अर्वाचीन युरोप.
- 12) गोरे ना. ग. : साम्राज्यशाही.
- 13) गोरे ना. ग. : अमेरिकेचा इतिहास.
- 14) य. ना. कदम, : समकालीन आधुनिक जग.
- 15) य. ना. कदम : विसाव्या शतकातील जगाचा इतिहास.
- 16) गायकवाड, कदम, थोरात : आधुनिक जग - भाग-1 व भाग-2.
- 17) डॉ. सुमन वैद्य, : आधुनिक जग.

Solapur University, Solapur.

B. A. PART - III

History (Paper No. VII)

HISTORY OF MODERN WORLD

(1871 A. D. to 1945 A.D.)

(W.E. F. June 2015)

SEMESTER - VI

Unit - I   Russian Revolution - 1917.

- A) Causes and Course.
- B) Effects.

Unit - II   Rise of Dictatorship.

- A) Germany.
- B) Italy.

Unit - III   Second World War.

- A) Causes and Course.
- B) Effects.

Unit - IV   United Nations Organization.

List of Reference Books

- 1) Marriot J. A. R. : A History of Europe.
- 2) Lipson : Europe in 19th and 20th Centuries.
- 3) Pannikar K. M : Asia and Western Dominance.
- 4) Gooch G. P : History of Modern Europe.
- 5) Ketelbey C. D : History of Modern Times.
- 6) Hazen C. Z : Modern Europe.
- 7) Wells H. G. : The Outline of History.
- 8) ऑंतुरकर व पोतनीस : आधुनिक जगाचा इतिहास.
- 9) शिरसीकर व. मं. : आधुनिक जगाचा इतिहास.
- 10) कुलकर्णी व फडके, : आधुनिक युरोपचा इतिहास.
- 11) आठवले सदाशिव : अर्वाचीन युरोप.
- 12) गोरे ना. ग. : साम्राज्यशाही.
- 13) गोरे ना. ग. : अमेरिकेचा इतिहास.
- 14) य. ना. कदम : समकालीन आधुनिक जग.
- 15) य. ना. कदम, : विसाव्या शतकातील जगाचा इतिहास.
- 16) गायकवाड, कदम, थोरात : आधुनिक जग - भाग-1 व भाग-2.
- 17) डॉ. सुमन वैद्य, : आधुनिक जग.

Solapur University, Solapur.

B. A. PART - III

History (Paper No. VIII)

HISTORICAL DOCUMENTS & PLACES

(W.E. F. June 2015)

SEMESTER - V

Unit - I   Meaning and Nature of History.

- A) Meaning and Definition.
- B) Nature and Scope of History.
- C) Kinds of History.

Unit - II   Sources.

- A) Importance of Sources.
- B) Classification and Evaluation of Sources.

Unit - III   Process of Research.

- A) Steps of Research.
- B) Auxiliary Sciences.

Unit - IV   Tools of Writing History.

- A) Footnotes, Chronology.
- B) Bibliography, Index.

List of Reference Books

- 1) E. H. Carr : What is History.
- 2) Aurther Marwick : The Nature of History.
- 3) B. Shaikh Ali : History Its Theory and Method.
- 4) K. N. Chitnis : Research Methodology.
- 5) S. P. Sen (Ed.) : Historians and Historiography in Modern India.
- 6) Balkrishna : Shivaji The Great.
- 7) Sadashiv Athavale : Itihasache Tatvadnyan (Marathi).
- 8) Bendre V. S : Sadhan Chikitsa (Marathi).
- 9) Bendre V. S. : Gad, Coat Durg Ani Tyachi Vastu (Marathi).
- 10) Khare G. H : Shaniwarwada (Marathi).
- 11) Joshi S. N : Rajdhani Raygad (Marathi).
- 12) Bhave V. K : Peshavekalin Maharashtra (Marathi).
- 13) Khare G. H. (Ed.) : Durg (Marathi).
- 14) Ketkar S. M. : Sangrahalaya Parichaya (Marathi).
- 15) Gaikwad, Sardesai, Hanmane : Aitihasic Kagadpatre Va Sthale Yancha Abhyas (Marathi).

Solapur University, Solapur.

B. A. PART - III

History (Paper No. VIII)

HISTORICAL DOCUMENTS & PLACES

(Historical Study Tour is Suggested for it)

(W.E. F. June 2015)

SEMESTER - VI

Unit - I Forts (with special reference to Maratha Forts).

- A) Importance and Classification of Forts.
- B) Structure and Administration of Forts.

Unit - II Important Capitals.

- A) Raigad, Satara.
- B) Kolhapur, Pune.

Unit - III Museum.

- A) Importance and kinds of Museum.
- B) Chhatrapati Shivaji Museum, Mumbai.
- C) Kelakar Museum, Pune.
- D) Town Hall Museum, Kolhapur.

Unit - IV Historians.

- A) V. K. Rajwade.
- B) G. S. Sardesai.
- C) Setu Madhavrao Pagdi.
- D) G. H. Khare.

List of Reference Books

- 1) E. H. Carr : What is History ?
- 2) Aurthur Marwick : The Nature of History.
- 3) B. Shaikh Ali : History Its Theory and Method.
- 4) K. N. Chitnis : Research Methodology.
- 5) S. P. Sen (Ed.) : Historians and Historiography in Modern India.
- 6) Balkrishna : Shivaji The Great, Vol. - IV.
- 7) Sadashiv Athavale : Itihasache Tatvadnyan (Marathi).
- 8) Bendre V. S. : Sadhan Chikitsa (Marathi).
- 9) Bendre, V. S. : Gad, Coat Durg Ani Tyachi Vastu (Marathi).
- 10) Khare G. H. : Shaniwarwada (Marathi).
- 11) Joshi S. N. : Rajdhani Raygad (Marathi).
- 12) Bhave V. K. : Peshavekalin Maharashtra (Marathi).
- 13) Khare G. H. (Ed.) : Durg (Marathi).
- 14) Ketkar S. M. : Sangrahalaya Parichaya (Marathi).
- 15) Gaikwad, Sardesai, Hanmane : Aitihāsik Kagadpatre Va Sthale Yancha Abhyas (Marathi).

**Chairman
BOS,
Department of History,
Solapur University, Solapur.**